

УДК 373.3/81

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/57-2-34>

Ірина МЕЛЬНИЧУК,
orcid.org/0000-0002-5146-9453
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української філології
Маріупольського державного університету
(Київ, Україна) i.melnichuk@mdu.in.ua

Аліна УЗДЄМІР,
orcid.org/0000-0002-7027-3130
студентка II курсу магістратури факультету філології та масових комунікацій
Маріупольського державного університету
(Київ, Україна) ali.grecha22@gmail.com

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДІЄСЛОВА В ЗСО

У статті розглядається використання інтерактивних методів навчання на уроках української мови у процесі вивчення дієслова в закладах загальної середньої освіти.

Акцентується, що саме інноваційні процеси стали рушійною силою інтенсивного розвитку педагогічної майстерності, світогляду, мислення викладача й розвитку педагогіки загалом. Впровадження інтерактивних методів через оновлення змісту, форм і умов навчання вирішує одну з головних проблем сучасної освіти – невідповідності старих методів навчання новим умовам життя.

Інтерактивне навчання зосереджене на моделюванні життєвих ситуацій, загальному вирішенні питань на підставі аналізу обставин і ситуації. Відбувається це в атмосфері доброзичливості і взаємної підтримки, що дозволяє не тільки отримувати нове знання, а й розвиває саму пізнавальну діяльність. Інтерактивним може бути весь урок або якась його частина. За схемою інтерактивного уроку зрозуміло, що на такому уроці повинна бути обов'язково робота в парах і групах.

Під час вивчення дієслова можна застосовувати інтерактивні вправи, створені за допомогою інтернет-сайтів УМІТИ, Kahoot.com або Quizizz. Також актуальним буде використання таких інтерактивних прийомів, як Кластер, методи «Карусель», «Броунівський рух» та інші.

Так, Кластер – це виділення смислових одиниць тексту і графічне оформлення в певному порядку у вигляді грона (кластера). Такий кластер може відображати деякі первинні уявлення про дієслово, зокрема про зміну дієслова за часами. Також цей найпростіший кластер може прийняти форму грона: учні мають прийти до висновку щодо того, що граматичні значення виду і часу в дієслові є взаємообумовленими.

Інтерактивне навчання формує здатність мислити неординарно, по-своєму бачити проблемну ситуацію, вихід з неї, обґрунтовувати свої позиції, свої життєві цінності, розвиває такі риси, як вміння вислуховувати іншу точку зору, вміння співпрацювати, вступати в партнерське спілкування, проявляючи при цьому толерантність по відношенню до своїх опонентів, доброзичливість до учасників процесу спільного знаходження шляхів взаєморозуміння, пошуку істини.

Ключові слова: інноваційні методи, інтерактивне навчання, інтерактивні вправи, дієслово.

Iryna MELNYCHUK,
orcid.org/0000-0002-5146-9453
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Philology
Mariupol State University
(Kyiv, Ukraine) i.melnychuk@mdu.in.ua

Alina UZDIEMIR,
orcid.org/0000-0002-7027-3130
Second-year Master's Student at the Faculty of Philology and Mass Communications
Mariupol State University
(Kyiv, Ukraine) ali.grecha22@gmail.com

APPLICATION OF INTERACTIVE TEACHING METHODS IN THE PROCESS OF STUDYING THE VERB IN SCHOOL

The article examines the use of interactive teaching methods in Ukrainian language lessons in the process of learning verbs in general secondary education institutions.

It is emphasized that innovative processes have become the driving force of the intensive development of pedagogical skill, worldview, teacher's thinking and the development of pedagogy in general. The introduction of interactive methods through updating the content, forms and conditions of education solves one of the main problems of modern education – the inconsistency of old methods of education with new living conditions.

Interactive learning is focused on modeling life situations, general solution of issues based on analysis of circumstances and situation. This happens in an atmosphere of benevolence and mutual support, which allows not only to gain new knowledge, but also to develop cognitive activity itself. The whole lesson or some part of it can be interactive. According to the scheme of the interactive lesson, such a lesson must necessarily include work in pairs and groups.

When learning a verb, you can use interactive exercises created with the help of UMIY, Kahoot.com or Quizizz websites. It will also be relevant to use such interactive methods as Cluster, "Carousel", "Brownian motion" methods, etc.

Cluster is the selection of semantic units of the text and graphic design in a certain order in the form of a group (cluster). Such a cluster can reflect some primary ideas about the verb, about the change of the verb by tense. Also, this simplest cluster can take the form of a bunch: students must conclude that the grammatical meanings of the form and tense of the verb are mutually dependent.

Interactive learning forms the ability to think out of the ordinary, to see a problematic situation in one's own way, to find a way out of it, to justify one's positions, one's life values, develops such traits as the ability to listen to another point of view, the ability to cooperate, enter into partner communication, while showing tolerance for towards one's opponents, benevolence towards the participants in the process of jointly finding ways of mutual understanding, searching for the truth.

Key words: innovative methods, interactive learning, interactive exercises, verb.

Постановка проблеми. Сучасна методика навчання в школі щодня доводить та підтверджує використання інтерактивних методів у процесі викладання. Кожен педагог, маючи на меті швидке та глибоке засвоєння інформації дітьми, поєднує використання традиційних й інноваційних методів. Такі методи стали основою формування сучасного уроку. Традиційна для майже усіх країн світу класно-урочна система в сучасних умовах потребує вдосконалення у зв'язку з науково-технічним прогресом та зростанням обсягу загальноосвітніх знань, що підлягають обов'язковому засвоєнню. Сучасне суспільство потребує нового підходу до освітнього процесу. У закладі загальної середньої освіти пріоритетним завданням навчально-виховного процесу є всебічний розвиток творчої особистості.

Аналіз досліджень. Використанню інтерактивних методів на уроках української мови при-

свячено науково-педагогічні дослідження І. Дичківської, Т. Симоненко, І. Хом'яка, А. Ярошенко, де описано теоретичні аспекти інноваційних методів та результативність їх використання. Сучасний освітній процес у працях О. Абдалової, І. Галиці, В. Докучаєва, О. Ісакової ототожнюється із поняттями позитивне, корисне і прогресивне. Педагоги і методисти О. Єльнікова, О. Падалка, В. Паламарчук, А. Шамова характеризують у своїх роботах особливості інноваційних методів навчання.

Мета статті. Аналіз використання інтерактивних методів у процесі вивчення дієслова в закладах загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Домінуючими цілями у сучасних закладах загальної середньої освіти мають бути: формування національної інтелігенції, виховання обдарованої особистості, здатної самостійно діяти й приймати рішення у будь-яких ситуаціях.

Навчально-виховний процес має бути переорієнтованим на інтереси учнів, на їх здібності та розвиток. Стратегія та зміст освіти мають забезпечуватися цілеспрямованим формуванням способів діяльності, умінь і навичок задля розвитку природних здібностей особистості. Результатом творчого пошуку нестандартних ідей для вирішення проблем у педагогічній діяльності є педагогічні інновації, а саме нові навчальні технології, виховні ідеї, інтерактивні ігри тощо. Саме інноваційні процеси стали рушійною силою інтенсивного розвитку педагогічної майстерності, світогляду, мислення викладача й розвитку педагогіки загалом. Впровадження інтерактивних методів через оновлення змісту, форм і умов навчання вирішує одну з головних проблем сучасної освіти – невідповідності старих методів навчання новим умовам життя.

Задля того, щоб відбувалася активна розбудова нашої держави, увага має бути зосереджена на вихованні творчої особистості, яка ефективно засвоює знання. Це вимагає нових методів навчання, індивідуального підходу до особистості.

Мета інтерактивної моделі навчання – формування умов, заснованих на комфорті, де відбувається активна взаємодія учнів між собою

Інтерактивне навчання зосереджене на моделюванні життєвих ситуацій, загальному вирішенні питань на підставі аналізу обставин і ситуації. Причому, відбувається це в атмосфері доброзичливості і взаємної підтримки, що дозволяє не тільки отримувати нове знання, а й розвиває саму пізнавальну діяльність, переводить її на більш високі форми кооперації і співпраці. При використанні інтерактивних методів учень стає повноправним учасником процесу сприйняття, його досвід служить основним джерелом навчального пізнання.

Зрозуміло, що структура інтерактивного уроку буде відрізнятися від моделі традиційного. Тому в структуру уроку включаються конкретні прийоми і методи, які дозволяють зробити урок незвичайним, більш насиченим і цікавим.

Важлива відмінність інтерактивних вправ і завдань від звичайних в тому, що виконуючи, їх учні не тільки закріплюють вже вивчений матеріал, скільки вивчають новий. Інтерактивні методи навчання якраз можна віднести до таких прийомів стимулювання навчальної мотивації учнів. Під час інтерактивного навчання учні вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення.

У педагогіці термін «інновація» (лат. – зміна, введення нового) означає оновлення процесу навчання.

Педагогічна інновація – процес створення й використання нових засобів для розв'язання тих педагогічних проблем, способи вирішення яких застаріли.

Інноваційні методи зміщують центр навчального процесу від педагога до учня, тим самим посилюється функція підтримки і допомоги йому в організації процесу навчання.

О. Пометун зауважує, що «інновація означає перетворення, новизну, трансформацію; нововведення передбачає залучення чогось справді нового. Це передбачає залучення нового в мету й зміст уроку, використання сучасних методів і форм навчання й виховання, створення колективної роботи педагога й учня, поширення нових поглядів на навчання й на весь освітній процес у цілому. Інновації самі не народжуються, вони виникають як результат наукових пошуків, спроб, досліджень, передового педагогічного досвіду та експериментів» (Пометун, 2004: 157).

У процесі викладання інноваційні методи стали використовуватися у ХХ ст. та набули популярності в останньому десятиріччі завдяки стрімкому розвитку ІКТ. Інноваційні технології дають можливість перевести навчально-пізнавальну діяльність на творчий осучаснений рівень. Як зазначають О. Волкова, О. Романенко інтерактивні прийоми значно покращують якість подачі навчального матеріалу, учні краще засвоюють його, зміст освітнього процесу стає збагаченим, а умови створені сприятливі для тісного партнерства між вчителем і учнем (Максимчук, 2012: 18).

І. Дичківська вважає, що інноваційні технології у викладанні мови мають два підходи:

- інтерактивні методи викладання;
- використання технічних засобів навчання)

для контролю знань і зберігання навчальних матеріалів (Дичківська, 2004: 146).

Інноваційний підхід забезпечує позитивну мотивацію здобуття знань, активне функціонування інтелектуальних і вольових сфер, сприяє розвитку творчої особистості.

Основною метою, що покладена в основу інноваційних технологій навчання є створення сприятливих умов для повноцінної діяльності кожної дитини. Багато з них варті уваги сучасного педагога, який прагне дати якісний рівень знань, зробити урок цікавим, досягти максимального взаєморозуміння і співпраці між вчителем і учнем.

Інтерактивність забезпечує моделювання функцій доповідача, слухача, що працюватимуть

інтерактивно, комунікуючи за сценарієм проведення такого уроку.

Інтерактивне навчання одночасно вирішує кілька завдань:

- дає розвиток комунікативним навичкам та умінням, посутньо сприяє налагодженню емоційних контактів між школярами;

- забезпечує учнів інформацією, яка їм необхідна для реалізації спільної діяльності, тобто виконує інформаційну функцію;

- сприяє розвитку загальних навчальних умінь та навичок, таких як аналіз, синтез, постановка цілей та ін., тобто забезпечує вирішення навчальних завдань;

- допомагає реалізувати низку виховних завдань, оскільки привчає працювати в команді, прислухатися до чужої думки.

Під час інтерактивного уроку доречним буде застосування прийомів ілюстрації та демонстрації з використанням інтерактивних порівняльних таблиць, презентацій, відеороликів тощо.

Інтерактивні технології сприяють:

- активізації пізнавальної діяльності, підвищенню якісної успішності школярів;

- розвитку навичок самоосвіти і самоконтролю у школярів;

- підвищенню рівня комфортності навчання;

- підвищенню активності та ініціативності школярів на уроці;

- розвитку інформаційного мислення школярів, формуванню інформаційно-комунікаційної компетентності;

- становленню нових стосунків між учителем та учнями.

Інтерактивним може бути весь урок або якась його частина. За схемою інтерактивного уроку зрозуміло, що на такому уроці повинна бути обов'язково робота в парах і групах.

В інтеракції «учитель – група учнів» організовується бесіда з учнями, в ході якої кожен учень озвучує свої пропозиції щодо виконання практичної частини уроку. По суті, діти захищають свій варіант виконання картини вчителю, який так само бере участь в обговоренні, але в процесі створення не бере.

Діалог носить доброзичливий характер, діти вчаться аргументовано і обґрунтовано висувати свої ідеї і сприймати конструктивну критику, стаючи поряд з учителем творцями навчального процесу. Таким чином, учні стають більш зацікавленими в процесі навчання і вчаться працювати в команді. Інтерактивні технології дозволяють в навчально-ігровому полі слухачам програти різноманітні посадові та особистісні ролі і освоїти

їх, створюючи майбутню модель взаємодії людей у виробничій ситуації. Застосування інтерактивних технологій в навчанні дозволяє максимально наблизити учня до умови навчального матеріалу, включити в досліджувану ситуацію, спонукати до активних дій, переживати стан успіху і відповідно мотивувати свою поведінку. Кожен учитель може самостійно придумати нові активні форми роботи з класом.

Як зазначає І. Хом'як, «одним із психологічних принципів розвивального навчання є формування узагальнених прийомів розумової діяльності, що поділяються на прийоми алгоритмічного типу й евристичні. Оскільки вправи алгоритмічного типу орієнтують учнів на дії за готовим зразком, сковуючи якоюсь мірою пошуковий процес мислення, необхідно поєднувати їх із прийомами евристичного типу, а саме: конкретизації, абстрагування, варіювання, аналогії, постановки аналітичних питань» (Хомяк, 2010: 138). Тому, добираючи прийоми, які доповнили б матеріали алгоритмічного характеру, слід звернути увагу на інноваційний метод інтерактивних вправ. Це метод варіативних вправ, які за завданням схожі до традиційних, та спосіб їх виконання – інший. Наведемо приклад використання методу інтерактивних вправ у вивченні дієслова. Умова традиційної варіативної вправи: «*Запишіть дієслова у дві колонки за видом: доконаний і недоконаний*», – та умова інтерактивної вправи, яка виконується на смартфоні учня, який підключився за посиланням до програми та відкрив завдання, створене вчителем: «*Перетягніть усі дієслова доконаного виду у першу хмаринку, а недоконаного – у другу*». Використати чи створити інтерактивну вправу можливо за допомогою інтернет-сайтів УМІТИ, Kahoot.com або Quizizz.

Розглянемо можливості використання інтерактивних прийомів при вивченні дієслова в школі. Кластер – це виділення смислових одиниць тексту і графічне оформлення в певному порядку у вигляді грона (кластера). Грона-графічний прийом в систематизації матеріалу. Правила дуже прості: малюється модель Сонячної системи: зірка, планети і їх супутники. У центрі зірка – це тема уроку, навколо неї планети – великі смислові одиниці, потім планети з'єднуються прямою лінією із зіркою, у кожній планеті свої супутники, у супутників свої.

Учні в командах методом мозкового штурму виходять на власне цілепокладання, коли мають вирішити за якими напрямками вони будуть вивчати новий матеріал. Уся інформація записується, визначальним цей прийом є на стадії

рефлексії: це виправлення неправильних припущень у попередніх кластерах, заповнення їх на основі отриманої нової інформації, встановлення причинно-наслідкових зв'язків між гронами. На етапі рефлексії робота з кластерами завершується, учитель може надалі активізувати цей етап, надавши учням можливість продовжити дослідження за темою, виконати творче завдання.

Такий кластер відображає деякі первинні уявлення про дієслово, зокрема про зміну дієслова за часами. Також цей найпростіший кластер може прийняти форму грона: учні мають прийти до висновку щодо того, що граматичні значення виду і часу в дієслові є взаємообумовленими.

Основне поняття уроку «Дієслово» записується в центрі сторінки, навколо розташовуються близько десяти порожніх квадратів. Учитель просить учнів згадати все, що вони вже знають про дієслово. Відповіді учнів фіксуються в порожніх квадратах у послідовності озвучування. Приймаються всі варіанти відповідей – як вірні, так і невірні. У процесі уроку інформація буде уточнюватися, виявлятися правильні і неправильні твердження.

Метод «Карусель», полягає в тому, що учні утворюють два кільця: внутрішнє і зовнішнє. Зовнішнє кільце – це учні, що сидять нерухомо, а у внутрішньому учні через певний проміжок часу змінюються. Дітям внутрішнього кола пропонується по кілька карток із завданнями. Наведемо приклади використання даного прийому з теми «Дієслово»: учні внутрішнього кола об'єднуються у дві групи учнів по 7 осіб у кожній; учні внутрішньої групи отримали індивідуальні картки, що містять по одному питанню;

- Вам потрібно згадати все, що Ви знаєте про дієслово, і усно заповнити схему:

Дієслово-це частина мови, яка _____

Дієслово має: три _____ : _____ , _____ і _____.

Дієслово має: два _____ : _____ і _____.

Дієслово має: два _____ : _____ і _____.

Дієслово має: два _____ : _____ і _____.

Дієслово має: три _____ : _____ , _____ і _____.

На обдумування відповідей було 2 хвилини; «карусель» починає свій «рух» – учні відповідали по колу; в цей час зовнішнє коло слухало їх відповіді з тим, щоб оцінити їх; учні, які не потрапили на «карусель», могли допомогти своїм товаришам відповідати на питання, але невербальним способом: жестами, мімікою.

Метод «Броунівський рух» передбачає рух учнів по всьому класу з метою збору інформації з запропонованої теми. Наприклад, на уроці

за темою «Дієслово» на етапі актуалізації знань можна запропонувати дітям знайти в класі картки з дієсловами в невизначеній формі (одній групі), з дієсловами минулого часу (другій групі), з дієсловами теперішнього і майбутнього часу (третьою групі), при цьому на столах, стінах, підвіконнях, двері було розвішано безліч різних карток з написаними словами (до речі, це були різні частини мови). Кожна група знаходить в класі свої слова, і доводить усно свою правоту.

Висновки. Вивчивши психолого-педагогічну літературу, можна зробити висновок, що інтерактивне навчання підвищує мотивацію учасників у вирішенні обговорюваних проблем, що дає емоційний поштовх до подальшої пошукової активності учасників, спонукає їх до конкретних дій. Думаю, не може не вражати, що в інтерактивному навчанні кожен успішний, кожен робить свій внесок у загальний результат групової роботи, процес навчання стає більш осмисленим і захопливим. Крім того, інтерактивне навчання формує здатність мислити неординарно, по-своєму бачити проблемну ситуацію, вихід з неї; обґрунтовувати свої позиції, свої життєві цінності; розвиває такі риси, як вміння вислуховувати іншу точку зору, вміння співпрацювати, вступати в партнерське спілкування, проявляючи при цьому толерантність по відношенню до своїх опонентів, доброзичливість до учасників процесу спільного знаходження шляхів взаєморозуміння, пошуку істини. При інтерактивному навчанні педагог виконує функцію помічника в роботі, одного з джерел інформації; центральне місце в його діяльності повинен займати не окремий учень як індивід, а група взаємодіючих учнів, які стимулюють і активізують один одного.

Таким чином, освоєння вчителем проблемно-пошукових методів – це і є найвірніший шлях до організації творчо-дослідницької діяльності учнів, а значить, інтерактивного навчання.

Для створення ситуації успіху на навчальному занятті необхідно дотримуватися таких правил:

– всі учні здатні засвоїти матеріал, оволодіти вміннями та навичками;

– учні повинні знати, що вчитель вірить у них;

– учитель повинен захочувати пізнавальну активність, робити акцент на розуміння, а не на механічне запам'ятовування, в жодному разі не давати знання в готовому вигляді, а використовувати проблемно-пошуковий підхід в навчанні: наприклад, пропонувати учням продовжити думку, зробити за аналогією, включити асоціативне мислення – одним словом, створити для них ситуацію успіху, щоб сприяти

розвитку інтелектуальної, творчої, предметно-практичної сфер, тобто становленню особистості в цілому;

– важливий психологічний клімат на уроці;
– здатність вчителя дивувати, привносити елемент незвичайності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дичківська, І. М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ: Академвидав. 2004. 218 с.
2. Пометун, О. І., Пироженко, Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник. Київ: А.С.К. 2004. 192 с.
3. Максимчук, Г., Хом'як, І. Інтерактивні методи навчання української мови. Дивослово. 2012. № 8. С.18.
4. Хом'як, І. Програмоване навчання. Вісник Львівського університету. 2010. № 50. С. 135-143.

REFERENCES

1. Dychkivska, I. M. Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii: navchalnyi posibnyk. [Innovative pedagogical technologies: a study guide]. Kyiv: Akademvydav. 2004. 218 s. [in Ukrainian].
2. Pometun, O. I., Pyrozhenko, L. V. Suchasnyi urok. Interaktyvni tekhnolohii navchannia: naukovo-metodychnyi posibnyk.[A modern lesson. Interactive learning technologies: scientific and methodological guide]. Kyiv: A.S.K. 2004. 192 s. [in Ukrainian].
3. Maksymchuk, H., Khomiak, I. Interaktyvni metody navchannia ukrainskoi movy. [Interactive methods of learning the Ukrainian language]. Dyvoslovo. 2012. № 8. S. 18. [in Ukrainian].
4. Khomiak, I. Prohramovane navchannia. [Programmed training]. Visnyk Lvivskoho universytetu. 2010. № 50. S. 135-143. [in Ukrainian].